

Føroysk og japansk fuglastong.

Ein samanburður.

Eftir Robert Joensen.

Sum amboð at veiða fugl við tykist *stongin*, *fyglingarstongin* og *fleygastongin*, at vera rættiliga gomul; men hvussu gomul hesi amboð eru her í landinum, vita vit ikki. Tey kunnu vera eins gomul og búsetingin í Føroyum; tey kunnu eisini vera tikin til nýtslu seinri.

Fyri um leið 300 árum síðani man *fyglingarstongin* hava verið vanlig manna millum, tí sagt verður, at maður kundi fáa 16 til 20 fuglar ísenn, tá ið hann legði stangarnetið fyri fugl í bjørgum (TARNOVIUS 1669, og í 1673 skrivar LUCAS DEBES um *fleyg* og *fuglastong*¹⁾).

At *fygla* er at veiða fugl við *fyglingarstong*, og tá verður netið á rók ella hellu lagt fyri sitandi fugl, so at fleiri verða veiddir ísenn, stundum 10–20. Fyri tað mesta er tað lomvigi, sum menn hava *fyglað*.

At *fleyga* er at veiða fugl – lomviga, álku og lunda – við *fleygastong*. Flúgvandi fuglur verður veiddur ein og ein ísenn við *fleygastongini*.

Ein *fleygastong* ella *fyglingarstong* (stundum verður orðið *fuglastong* nýtt um báðar) merkir øll amboðini, sum tey eru, við hesum høvuðslutum: *Stangartræ*, *stangararmar*, *net*, *fyrirtráður*, *kósarband*, *horn* og *vavið* ella *ibindið* (summir siga *snørið*).

¹⁾ Í Norðuroyum siga fleiri staðanøvn frá *fleyging* og *fygling* (*Matras* 1933). Hetta kann vera dømi um, at hesin veiðiháttur er rættiliga gamal í Føroyum.

Sjálvandi átti hetta evnið at verið viðgjørt út í æsir, tá ið tað verður tikið til viðgerðar; men í hesum viðfangi fari eg at gera heldur skjótt av, og er hetta ein lítil roynd til at vísa á, at tilík amboð sum føroyska fuglastongin ikki eru heilt ókend aðrastaðni, hóast tey fornu føroysku

1. mynd. Føroyska fuglastongin.

(Eftir Jonsson og Linnman 1959)

amboðini av hesum slagi og tey, sum komið er fram á hjá øðrum, ikki kunnu sigast at vera heilt makað. Skyldskapurin er stórur, og eg loyvi mær at vísa á hann.

Føroyska fuglastongin.

1. og 2. mynd sýna føroyska fuglastong; á 2. mynd er stangartræið ikki teknað í heilari longd. Netið eigur at koma nærri at horninum, enn tekningin sýnir, men fyri at lutirnir á stongini skulu koma betur til sjóndar, er tekningin vorðin, sum hon er. Festur í báðar nebbarnar

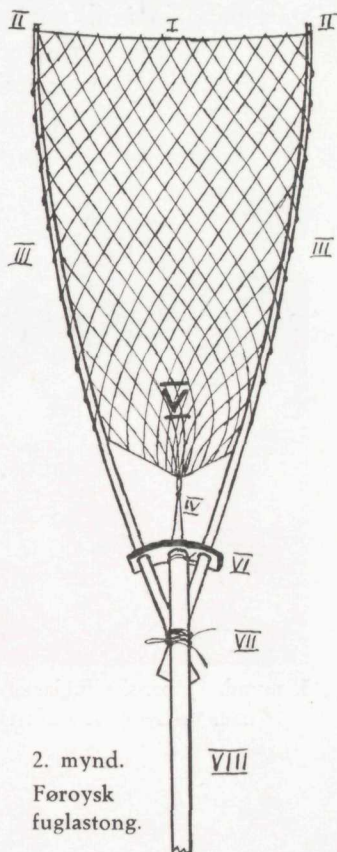
(II) gongur fyriráðurin (I) ígjøgnum meskarnar í útjaðarinum frammi á netinum. Útjaðararnir á liðunum á netinum eru smoygdir upp á stangararmarnar (III), soleiðis at meskarnir liggja um armarnar. Kósarbandið (IV) gongur ígjøgnum meskarnar í aftara jaðara á netinum, dregur teir saman og verður knýtt fast um stangartræið (VIII) aftan fyri hornið (VI). Kósin (V) er í netinum, har tað er djúpast. Í horninum (VI) eru 3 spor. Í tað mittasta er fremri endi á stangartrænum festur, og ígjøgnum hini bæði ganga stangararmarnir (III), sum verða lagdir á kross aftan fyri hornið (VI) somu megin á stangartrænum (VIII), og við vavinum, íbindinum (VII), verða teir bundnir væl fastir

at stangartrænum (VIII). (2. mynd er teknað soleiðis, sum SVABO 1781–1782, bls. 32 greiðir frá, tó við teirri tilskilan at kósarbandið (IV) er ágjært, soleiðis sum menn í Norðoyum hava gjørt, tá ið teir hava bundið stong í, og soleiðis sum menn undan teimum hava gjørt. — Tey heiti á fuglastongini, sum nevnd eru, og sum SVABO ikki nýtir, hava verið vanlig víða um í Føroyum).

SVABO (1781–1782), sigur, at stangartræið á fyglingarstongini var 5 alin (3,14 m) til longdar, og var tað tjúkri enn á fleyga-stongini og somuleiðis armarnir; netið var størri enn á fleygastongini og rutt úr toggarni. Fyrirtráðurin var húðál.

Á fleygastongini var stangartræið 6 alin (3,76 m) til longdar. Aftast var tvørmátið $1\frac{1}{4}$ – $1\frac{1}{2}$ tumma (3,26–3,92 cm) og frammi við hornið ein tumma (2,61 cm). Stangartræið var úr furuviði.

Hornið, sum var bogið, var eitt korter langt (15,69 cm). Stangararmarnir vóru 2 til 3 alin (1,25–1,88 m) langir, smidligir og rundaðir, um leið $\frac{1}{2}$ tumma (1,31 cm) í tvørmáti, men ferhyrntir vóru teir, har teir gingu ígjøgnum hornið. Armarnir vóru smælri og klænkaðu fram móti nebbunum, og í aftara enda vóru teir flatir og spískaðir. Teir vóru gjørdir úr viði, sum var seigur og toldi at bendast (SVABO 1781–1782 nevnið »Baandstager« í viðmerking á bls. 32). Fyrirtráðurin, sum var úr sterkum seglgarni, var til longdar um leið eina alin (62,77 cm), og var hetta so-

2. mynd.
Føroysk
fuglastong.

statt teinurin ímillum nebbarnar. Armarnir stóðu í bug úr horni í nebbar. Meskarnir á netinum, sum var gjørt úr hampagarni ella toggarni, vóru 2 tummar (5,23 cm) hvønn vegin. Netið skuldi vera so stórt, at kósin kom $\frac{1}{2}$ alin (31,38 cm) niður um armarnar. Stundum var jarns ella

3. mynd. Japanska fuglastongin.
(Eftir Vendsyssels Tidende 1961)

hornhólkur á aftara enda á stangartrænum. Í sjálvum endanum kundi vera píkur, og harumframt, men sjáldan, eisini krókur ella krókar (SVABO 1781–1782, LANDT 1800).

Síðani um leið 1780 og til dags í dag hevur føroyska fuglastongin verið tilevnað eftir sama sniði, hóast einstakar smáar broytingar eru gjørdar, og at tilfarið til stangartræ og stangararmar nú yvirhøvur er úr øðrum tilfarið enn tá, og netið verður eisini tilevnað úr øðrum tilfarið. Men heildarsniðið er óbroytt.

Japanska fuglastongin.

3. og 4. mynd sýna fuglaveiðiamboð úr Japan, sum ikki eru ólík teirri føroysku fuglastongini.

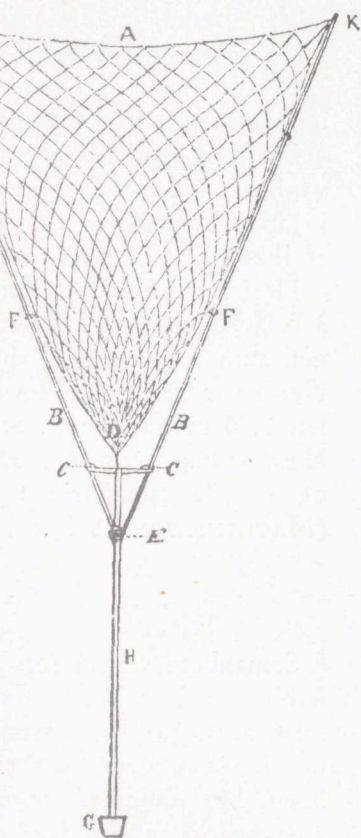
Á 4. mynd er net við ørmum á einari bambusstong, sum er heilt bein, og sum til longdar er 4 føtur og 6 tummar (1,41 m). Á aftara enda á stangartrænum er ein klampi (G). Hesin klampi hevur millum annað til endamáls at forða fyri, at fleygamaðurin missir stongina. Á fremra enda á stangartrænum er eitt tvørtræ (CC) um leið 10 tummar (26,15 cm) langt. Netið er vanliga rutt úr fínum garni.

4. mynd.

Japanska fuglastongin.

(Eftir Machpherson 1897)

Ein sterkur tráður (A) er spentur ímillum nebbarnar (KK) á tveimum beinum bambusørmum (BB), og er hvør teirra til longdar 7 føtur og 6 tummar (2,35 m). Á útjaðarinum á netinum (FF) eru ringar, sum gera, at netið fær ikið eftir stangarørmunum (BB). Stangararmarnir (BB) ganga ígjøgnum 2 sterkar ringar, sum eru festir á tvørtræið (CC), og á stangartrænum (H) krossa teir hvør annan og eru bundnir inn at stangartrænum, har sum stavurin E stendur. Parturin D av netinum er við einum stuttum bandi leysliga festur í eina

skorðu mitt í tvørtrænum (CC). Tá ið fuglur kemur í netið, losnar ella slitnar bandið úr tvørtrænum (CC), og parturin D av netinum er leysur og fer akandi eins og og hin parturin av netinum, tí tað við ringum (FF) situr á stangarørmunum (BB), fram ímóti nebbunum (KK), so at fuglurin verður innilæstur í tí posa, sum netið nú skapar.

Hesi fleygingaramboð eita »Sakadori-ami« í Japan. Stór venja kravdist fyri at duga at nýta hesi amboð, og í Japan lærdu teir seg á tann hátt, at ein stóð uppi á einari húsa-tekju og kastaði »rossa-sandalir« upp í loft (har nýttu teir

ikki hestaskógvar úr jarni), og so skuldi annar niðri á vøllinum royna at fáa hetta í netið, áðrenn tað kom niður at.¹⁾

MACHPHERSON (1897), sum gevur hesa nevndu frágreiðslu um japonsku fuglastongina, sigur, at japanar í stuttleika veiðu nýta stongina at fyгла og fleyga villdunnur við. Men vanligu nýta fuglaveiðimenn (native fowlers) ymsa staðni í Japan hesa stong at fleyga við. Eftir frágreiðslu hansara er ikki líkt til, at japanar hava fleygaði í fuglabjörgum.

Hesi amboð úr Japan eru rættiliga lík teimum, sum menn á Palau-Oyggjunum (Pelew Isles) hava nýtt. Men teir høvdu net, sum var gjørt úr »hibiscus«-tægum (Hibiscus=fibre). Netið var spent ímillum stangararmar úr bambus, og vóru teir 2,30 metrar langir. Stangartræið var 2,77 metrar langt. Hesa stong nýttu teir at fleyga flogmýs (*Ptheropus*) við, og sat fleygamaðurin uppi í onkrum træi og fleygaði (MACHPHERSON 1897).

Niðurløga.

Samanbera vit nú føroysku fuglastongina (2. mynd), so leiðis sum hon her er umrødd, og ta japonsku (4. mynd), sæst, at báðar hava stangartræ. Har tann føroyska hevur net, hevur hin net; har tann føroyska hevur stangararmar, hevur hin stangararmar, og á báðum verða aftari endarnir á stangarørmunum lagdir, so teir krossa hvør annan, og bundnir at stangartrænum. Har tann føroyska hevur fyrirtráð og kósarband, hevur hin japanska samsvarandi tráð og band; har tann føroyska hevur horn, hevur tann japanska eitt tvørtre, sum ger somu nyttu, sum hornið á føroysku fuglastongini.

Munurin ímillum føroysku og japonsku fuglastongina sjálvum sniðinum viðvíkjandi er tann, at japanska stongin

¹⁾ Tá ið unglingar í Føroyum skuldu læra seg at fleyga heima við hús, kastaðu teir eina hógvu, eitt leggald við hoysoppi í ella okkurt tilíkt upp í loft, og so skuldi ein royna at fáa hetta í netið, eins og var tað ein fuglur, ein fleygaði.

hevur stytri stangartræ og longri armar enn tann føroyska, at netið á tí japonsku er gjørt á stangararmarnar við ringum, meðan stangararmarnir á føroysku stongini eru stungnir ígjøgnum meskarnar á útjaðarinum á netinum; at stangararmarnir á tí japonsku stongini ganga ígjøgnum ringar á tvørtrænum, har teir á tí føroysku ganga ígjøgnum ferhyrnt spor í horninum; at hornið á tí føroysku stongini er stytri, enn tvørtræið á hinari, og at kósarbandið á tí japonsku stongini er soleiðis gjørt, at tað losnar, tá ið fuglur kemur í netið, so at alt netið fer akandi fram móti nebbunum, meðan kósarbandið á føroysku stongini skal vera so sterkt, at tað skal halda; og tá ið fuglur er fleygaður, komin í netið, kastar føroyski fleygamaðurin oftast um arm, so at fuglurin verður læstur inni í netinum. Og hetta er endamálið bæði við føroysku og japansku fuglastongini.

Skyldskapurin ímillum føroysku og japansku fuglastongina er nógv størri enn tað, sum brýtur av. Eftir mínum tykki er tað at undrast á, hvussu nær hesi amboð eru skyld — so fjart frá hvørjum øðrum á heimsknøttinum.

BRØGGER (1937) sigur, at fuglastongin er eitt serstakt føroyskt amboð, sum ikki í hesum sniði er at finna nakra aðrastaðni uttan í Vestmannaoyggjum, har hon eftir søgn kom til oyggjarnar í miðöld úr Føroyum. JIRLOW (1931) ber upp á mál, at tá ið fuglastongin ikki kom á Suðurlandið í Íslandi fyrr enn um leið 1880, er hon eldri í Føroyum enn í Íslandi, og JOHNSEN (1946) greiðir frá, at úr Føroyum kom fuglastongin til Íslands í 1875, og var hesin veiðiháttur, at fleyga fugl, tikin upp eftir føroyingum. SVABO (1781–1782) skrivar, at í Hetlandi var fuglastongin ikki nýtt, og skilar hann til, at roynt hevði verið at fingið føroyskan fleygamann til at læra hetlendingar at fleyga; men hetta kom ikki í lag. JAKOBSEN (1957) sigur, at hetlendingar (u.l. 1900) veiddu fugl eins og føroyingar. Maður lesti seg niður í fuglaberg, og í hondini hevði hann eina stong við neti á endanum. Men JIRLOW (1931) sigur, at fuglastongin tykist at hava avmarkaða útbreiðslu, og í

Hetlandi kom hann til tað úrslit, at hesi amboð vóru ókend har.

THAARUP (1813, bls. 119–121) greiðir frá, at teir í Norðurnoregi veiddu fugl á ein hátt, ið er meinlíkur tí føroyska. Heimildarmaður hansara er PONTOPPIDAN (1753), men skilliga sæst, at frágreiðing PONTOPPIDANS (1753, bls. 98–104) er orðaraðið tikin frá LUCAS DEBES'AR frágreiðing um føroysk viðurskifti (útg. 1673, bls. 140–148). Einki man tí vera at ivast í, at misskiljing er íkomin viðvíkjandi fuglastongini. Tað tykist einki at vera, ið ber at tí borði, at norðmenn hava nýtt fuglastong, myndin hjá Pontoppidan, bls. 98, sýnir, at teir hava nýtt stranga, men ikki fuglastong.

Annars vísir JIRLOW (1931) á, at á oyggjunum í Norður-Frisalandi hava menn veitt entur á tann hátt, at teir í myrkri vóðu út frá landi við neti á stong og lögdu tað yvir sitandi fugl. Netið var runt, og stangartræið gekk tvørtur um og yvir netinum. Hetta er meira at kalla ein glúpur, og kann als ikki roknast fyri fuglastong javnbjóðis føroysku stongini.

Føroyska fuglastongin og tann japanska, sum her eru umrøddar, hava — sum nevnt — mong felagseyðkenni, og vert er at geva gætur, at nú, tá ið føroyingar finga bambustræ at gera fleygastong úr, eru fuglastongin í Føroyum og tann í Japan vorðnar enn meiri líkar; tí nú gera summir føroyingar fleygastong úr bambus, bæði stangartræ og stangararmar, meðan hornið yvirhøvur enn er varðveitt í sínum forna sniði á føroysku fuglastongini.

Neyvan kann nakar siga í dag, at føroyingar hava lært menn í Japan at gera fuglastong, ella at japanar ella menn aðrastaðni í fornum dögum hava lært føroyingar at evna til hesi amboð, sum í øldir hava verið føroyingum av livstýðningi fyri at vinna dagligt breyð. — Ivaleyst krevst stórt og drúgvfært arbeiði til at víta, um nakað upprunasamband er ímillum hesi amboð, og um stongin úr Japan hevur funnið leið henda vegin, ella føroyska hagar eystur.

Tó er tað ikki vist, at nakað samband er teirra millum, tí fuglastongin í Japan og tann føroyska kunnu í fornum tíðum vera tilevnaðar, uppfunnar, bæði har og her, uttan at hvør hevur vítað av øðrum. — Tann móguleiki kanska er eisini, at fuglastongin av fyrstan tíð er tikin til nýtslu á øðrum staði enn í Føroyum ella Japan.

SUMMARY

For centuries the Faroese »fuglastong« (an instrument used in bird-catching) has been of vital importance to the Faroese population. We do not know how long it has been used in the Faroe Islands. Several place-names bear witness of this fowling method in the Faroe Islands (Matras 1933), and 300 years ago the »fuglastong« is mentioned in Tarnovius (1669). — As far as we know the »fuglastong« has not been used by other coastal populations round the Atlantic Ocean than the Faroese, until 1875 when it was introduced into Iceland (Johnson 1946) from the Faroe Islands.

The above article draws a comparison between the Faroese and the Japanese »fuglastong«. — Fig. 1 and 2 show the Faroese »fuglastong« and fig. 3 and 4 the Japanese. The drawing of the latter dates from 1897 (Machpherson 1897). — For at least 300 years the shape of the Faroese »fuglastong« has been practically unchanged.

All the main components of the Faroese and the Japanese »fuglastong« are identical. They are (see fig. 2): a handle (*stangartræið* VIII), a pair of ash supports or arms (*stangararmarnir* III), a so-called horn (*hornið* VI), (the Japanese »fuglastong« has a crossbar that serves the same purpose), a net (*netið* II), a cord drawn through the meshes of the net and connecting the front ends of the arms (*fyrirtráðurin* I), a cord drawn through the meshes nearest to the horn and fastened to it (*kósarbandið* IV), a cord with which the arms are bound to the handle (*vavið* or *ibindið* VII).

It has been held that the »fuglastong« was of Faroese invention and only to be found in the Faroe Islands until it came to Iceland from here. The fact that an almost identical instrument is also used in Japan, raises the question whether there is any connection between these two instruments or whether the very great similarity of the Faroese and the Japanese »fuglastong« is a mere coincidence.

The present writer would appreciate every information that might throw light on this question. (Address: Klaksvík, the Faroe Islands).

BÓKMENTIR

1. *Brøgger, A. W.*: Hvussu vórðu Føroyar bygdar. Inngangur til Løgtingssøgu Føroya. Tórshavn 1937.
2. *Debes, Lucas Jacobsen.*: Faroæ et Farøa Reserata. Kiøbenhaffn 1673. Greidd til prentingar av Einar Joensen. Tórshavn 1950.
3. *Jakobsen, Jakob*: Greinir og Ritgerðir. Greitt til prentingar hevur John Davidsen. Tórshavn 1957.
4. *Jirllow, Ragnar*: Drag ur färöskt arbetsliv. (Rig. 14. 1931) Stockholm 1931.
5. *Johnsen, Sigfús M.*: Saga Vestmannaeyja II. Reykjavik 1946.
6. *Jonsson, Sixten* og *Linnmann, Nils*: Färöarna — fåglar — fångster. Stockholm 1959.
7. *Landt, Jørgen*: Forsøg til en Beskrivelse over Færøerne. Kjøbenhavn 1800.
8. *Machpherson, H. A.*: A History of Fowling. Edingburgh 1897.
9. *Matras, Chr.*: Stednavne paa de færøske Norðuroyar. København 1933.
10. *Pontoppidan, Erich*: Det første Forsøg paa Norges Naturlige Historie. 2. Deel. Kjøbenhavn 1753.
11. *Svabo, J. Chr.*: Indberetninger fra ein Reise i Færø 1781 og 1782. Udgivet af N. Djurhuus. København 1959.
12. *Tarnovius, Thomas*: Ferøers Beskrivelser 1669. Utgitt av H. Hamre. København 1950.
13. *Thaarup, Frederik*: Udførlig Vejledning til det Danske Monarkies Statistik. 2. Deel. Kjøbenhavn 1813.
14. *Vendsyssels Tidende* (nr. 323 — 1961). Hjørring 1961.